

STAVOVI I PERCEPCIJA GRAĐANA O TRGOVINI LJUDIMA I MIGRANTSKOJ KRIZI

Sažetak:

Trgovina ljudima i organizirani kriminal globalni su problemi koji su nedavnom migrantskom krizom postali još izraženiji. Ovi problemi pogađaju gotovo sve države svijeta, a posebno one u političkoj i ekonomskoj tranziciji. Republika Hrvatska (RH) tu nije iznimka te se već dugi niz godina smatra tranzitnom zemljom kada je riječ o trgovini ljudima, a posebno žena iz istočne Europe. Podaci koji se prikupljaju u Republici Hrvatskoj od 2002. godine dodatno pokazuju da Hrvatska nije više samo tranzitna zemlja, već i zemlja porijekla. Prema evidenciji Ministarstva unutarnjih poslova RH, 35 od 38 identificiranih žrtava trgovine ljudima u 2014. godini je iz Hrvatske. Uzevši u obzir porast trgovine ljudima i nedavnu migrantsku krizu ne čudi pojava novih sigurnosnih problema, posebice kod država na migrantskoj ruti. Zbog nekontroliranog prelaska granica dolazi do povećanja broja kaznenih djela kao što su ilegalan prijelaz granica i krijumčarenje migranata u koje je uključeno i lokalno stanovništvo. Posebnu sigurnosnu prijetnju predstavlja pojava terorizma ali i krijumčarenje droge, trgovina organima, trgovina ženama i djecom u svrhu ilegalne prostitucije ili pak muškaraca za prisilan rad. Vrlo je važno, kada se govori o kriminalnim pojavama koje su obrađene u ovom članku, naglasiti poziciju i važnost prevencije koja predstavlja jedan od temeljnih zadataka kriminalistike. Osvrt je stavljen i na sudsku praksu u RH po pitanju trgovine ljudima. U članku se obrađuje i problematika migrantske krize, posebno njen utjecaj na trgovinu ljudima, te spremnost građana za prihvaćanje dijela migranata na prostore RH. Obrađen je i stav građana po pitanju problema kontrole graničnih prijelaza i uloga vojnih tijela RH u zaštiti državne

granice po cijeloj njenoj dužini. Članak se bazira na anketnom istraživanju provedenom u svrhu utvrđivanja znanja i percepcije građana o trgovini ljudima i migrantskoj krizi.

U isto vrijeme istražuje ulogu institucija i organizacija u educiranju građana, te može li se provođenjem edukativnih programa i širenjem svijesti građana doprinijeti borbi protiv trgovine ljudima i organiziranog kriminala.

Ključne riječi: *trgovina ljudima, migrantska kriza, organizirani kriminal, sigurnost, stavovi, Republika Hrvatska.*

1. UVOD

Radi boljeg razumijevanja samog rada i problematike, potrebno je prvo razlikovati trgovinu ljudima od krijumčarenja migranata. Jasne definicije i razlike mogu se pronaći u Konvenciji Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima i Konvenciji Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta.

Konvencija Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima, Članak 4(a) „trgovanje ljudima« znači vrbovanje, prijevoz, premještanje, skrivanje ili prihvatanje osoba, uz primjenu prijetnje ili sile ili drugih oblika prinude, otmice, prijevare, obmane, zlorabe ovlasti ili osjetljivog položaja ili uz davanje ili primanje novčanih sredstava ili drugih koristi radi dobivanja pristanka osobe koja ima nadzor nad drugom osobom, a u svrhu njezina iskorištavanja. Iskorištavanje, u najmanju ruku, uključuje iskorištavanje prostituiranja drugih osoba ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili pružanje usluga, ropstvo ili ropstvu slične odnose, služenje ili odstranjivanje tjelesnih organa“. (Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima NN 7/2007)

Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organiziranog kriminaliteta, Članak 3(a)

„Krijumčarenje migranata“ podrazumijeva posredovanje u svrhu izravnog ili neizravnog stjecanja financijske ili druge materijalne koristi od nezakonitog ulaska osobe u stranu državu koje ta osoba nije državljanin ili u njoj nema trajno boravište. (Zakon o potvrđivanju Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta NN 14/2002)

Slika 1. predstavlja shematski prikaz ključnih stavki trgovine ljudima. Kako bismo sa sigurnošću mogli zaključiti da se radi o trgovini ljudima, mora biti prisutan minimalno jedan element iz svake stavke (Proces, Sredstva, Svrha).

Slika 1. Trgovina ljudima – ključne stavke

Izvor: Suzbijanje trgovanja ljudima, B. Cimerman, S. Gluić, L. Marinović, Zagreb 2004/2005.

Trgovina ljudima predstavlja problem na globalnoj razini koji na prostoru Europske unije (EU), te prostorima država koje se nalaze na takozvanoj „balkanskoj ruti“¹ postaje sve izraženiji. Navedeno dokazuje i službena statistika Europol² prema kojoj, između 2013. i 2014. godine broj prijavljenih slučajeva trgovine ljudima unutar EU-a iznosi 15.846 osoba, od kojih su 76% žene i djevojčice. Posebno zabrinjava brojka da je 65% žrtava trgovine ljudima s područja EU-a (Europol, 2016). Važno je naglasiti da je Europa kao kontinent treća na svijetu po broju identificiranih žrtava te se taj broj u prosjeku kreće oko 11.655 identificiranih žrtava na godišnjoj razini od 2011. godine; ispredeuropskog kontinenta po tom pitanju samo je područje Afrike i Jugoistočne Azije (Department of State, 2018).

Podaci za RH od 2002. do 2012. godine pokazuju konstantan broj identificiranih žrtava koji se, u tom periodu, kretao između 7 i 19. Zabrinjavajući su podaci izvješća o provedbi Nacionalnog plana za suzbijanje trgovanja ljudima gdje se po prvi puta uočavanagli rast. Tako u 2013. godini broj registriranih žrtava prvi puta prelazi 30, a 2014. godine taj se broj penje na 37 žrtava trgovine ljudima u Hrvatskoj - najvećim dijelom su to bili državljani RH, njih 33, dok to nije slučaj do 2013. godine (Vlada Republike Hrvatske, 2015). U periodu od 2014. do 2018. godine (prvi mjesec 2018. godine), broj identificiranih žrtava na godišnjoj razini ostaje nepromijenjen te se i dalje kreće u granicama od 30 pa navíše. Jedinu iznimku čini prvi mjesec 2018. godine kada je pronađeno 66 žrtava trgovine ljudima radi prisilnog rada (Department of State, 2018, 2017, 2016, 2015).

Trgovina ljudima mijenja svoj oblik prilagođavajući se novonastalim situacijama (Korajlić, 2012) što nam dokazuju i gore navedeni podaci. Moglo bi se reći da Hrvatska nije više samo tranzitna zemlja. Prema podacima Ministarstva

1 Balkanska ruta – balkanska izbjeglička ruta – Grčka, Makedonija, Srbija, Hrvatska, Slovenija, Austrija

2 Europol -agencija EU-a za provedbu zakona koja pomaže državama članicama EU-a u borbi protiv teških međunarodnih zločina i terorizma.

unutarnjih poslova RH i Ureda za kontrolu i borbu protiv trgovine ljudima pri Sjedinjenim Američkim Državama, RH svrstavaju među zemlje porijekla, tranzita, ali i odredišta. Točne brojke o opsegu trgovine ljudima nemoguće je utvrditi, ponajviše radi same prirode kaznenog djela, ali pretpostavka je da se on sigurno povećao tijekom migrantske krize i da su to trgovci ljudima dobro iskoristili. Europol procjenjuje da je tijekom migrantskog vala 2015. i 2016. godine nestalo oko 10.000 djece (International Labour Organization, Eurostat, 2016). Naravno da se ne može reći da su sva ta djeca završila kao žrtve trgovine ljudima ali i sama činjenica da su institucije EU izgubile trag nad tom djecom je zabrinjavajuća.

Republika Hrvatska je od 2002. godine pristupila izgradnji sustava suzbijanja trgovanja ljudima te je u tu svrhu ratificirala najznačajnije međunarodne dokumente na ovom području kao što je Konvencija Ujedinjenih naroda (UN) protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta i pripadajući protokoli. Također, RH je ratificirala i Konvenciju o pravima djeteta i Fakultativni protokol o prodaji djece, dječjoj prostituciji i dječjoj pornografiji kao i Konvenciju Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima. Na razini EU-a važan dokument je Direktiva 2011/36/EU Europskog Parlamenta i Vijeća od 5. travnja 2011. godine o prevenciji i borbi protiv trgovanja ljudima i zaštiti žrtava trgovanja ljudima (koja zamjenjuje Okvirnu Odluku Vijeća 2002/629/JHA). Radi učinkovite izgradnje sustava suzbijanja trgovanja ljudima, od strane RH donesen je i niz strateških i operativnih dokumenata na području suzbijanja trgovanja ljudima od kojih je najnoviji „Nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje od 2012. do 2015. godine“ (Vlada Republike Hrvatske, 2012).

Što se tiče kriminalistike, među njenim brojnim zadacima ne smije se zaboraviti da se o njoj prvenstveno govorikao o preventivnoj i represivnoj djelatnosti u borbi protiv kriminaliteta. Upravo se ta preventivna djelatnost ne smije ostavljati po strani u borbi protiv kriminalnih pojava kao što je trgovina ljudima.

„Postoje tri vida preventivnog djelovanja, i to:

- Primarna prevencija - usmjerena je na širi krug i obraća se rizičnim skupinama u prvim fazama, odnosno uspostavlja kontrolu i sprječava nastanak faktora koji mogu dovesti do rizika.
- Sekundarna prevencija - odnosi se na situacije neposredne opasnosti, ali prije nego što je krivično djelo učinjeno.
- Tercijarna prevencija - je oblik prevencije u kojemu je važna uloga tužioca i suda, tercijarna prevencija dolazi do izražaja kada je krivično djelo već počinjeno ili je u toku. To je oblik prevencije koji obuhvaća sve napore za okončanje kriminalnog ponašanja i sprječavanje da se djelo ponovi, te da se počinioci i drugi odvraćaju od budućeg činjenja, a to uključuje i ponovno viktimiziranje žrtava“ (Korajlić, 2012).

Kazneni zakon RH propisuje u Članku 106. da će se počinitelj (kaznenog djela trgovanja ljudima) kazniti kaznom zatvora od jedne do deset godina, a u slučaju da je kazneno djelo počinjeno od strane službene osobe ili prema djetetu, počinitelj će se kazniti kaznom zatvora od tri do petnaest godina (Kazneni zakon, NN 125/11, NN 101/17).

Autor se ovim radom želi bazirati prvenstveno na istraživanje koje je provedeno u svrhu utvrđivanja znanja i percepcije građana o trgovini ljudima. Osim toga, želi ispitati kako građani „gledaju“ na migrante i migrantsku krizu, te istražiti utjecaj migrantske krize na trgovinu ljudima. Kako je prevencija jedan od glavnih zadataka kriminalistike, uz gore navedeno, autor želi ispitati i koliko se radi na prevenciji, odnosno edukaciji građana te dobiti uvid u efikasnost RH, kao i zaduženih institucija i organizacija u provedbi i utjecaju preventivnih metoda na građane RH. Važno je naglasiti i da će se dati osvrt na utjecaj migrantske krize na sigurnost kako državnih granica tako i građana.

2. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je provedeno 2018. godine i obuhvatilo je ukupno 264 punoljetna građana RH. Istraživanje je provedeno tehnikom snow ball, tako što je autor prosljedio anketu na adrese 20 osoba različitih zanimanja, dobnih skupina i spolova iz osam županija, te ih zamolio da istu prosljede ljudima u svom okruženju. Ovim načinom je postignuta slučajnost izbora uzorka ispitanih građana. Smjernice koje je prva skupina dobila su bile da anketu ispunjavaju samo osobe stare 18 i više godina, državljani RH. Istraživanje je provedeno anketom u web formi (Google forms) kako bi se lakše došlo do šire populacije iz različitih dijelova RH. Anketa je bila sastavljena od 30 pitanja mješovitog tipa, odnosno zatvorenih pitanja (uz iznimke gdje je bilo dozvoljeno odgovoriti kratkim pisanim odgovorom), te pitanja postavljenih po skali od 5 stupnjeva. Važno je naglasiti da su sudionici mogli samo jednom riješiti anketu, te da je bilo obvezno odgovoriti na sva pitanja, tako da su svi zaprimljeni odgovori bili valjani. Osim demografske grupe pitanja, ispitanici su odgovarali na pitanja vezana uz njihove osobne stavove i percepciju prema trgovini ljudima i migrantskoj krizi. Isto tako, bila su postavljena i pitanja o osobnim iskustvima i osjećajima vezanim za tu problematiku. Anketa je bila podijeljena u tri tematske skupine pitanja. Prva skupina pitanja odnosila se na samog ispitanika: spol, dob, završena škola te radni status. Druga skupina pitanja odnosila se na trgovinu ljudima, odnosno znanje i upućenost ispitanika o temama vezanim za trgovinu ljudima, ali i njihova percepcija i zapažanje javnih kampanja ili edukacija u svrhu prevencije. Treća skupina pitanja bazirala se na percepciji i doživljaju migrantske krize i migranata, te ispitala i stajališta prema sigurnosnim aspektima migrantske krize kao i državnih granica.

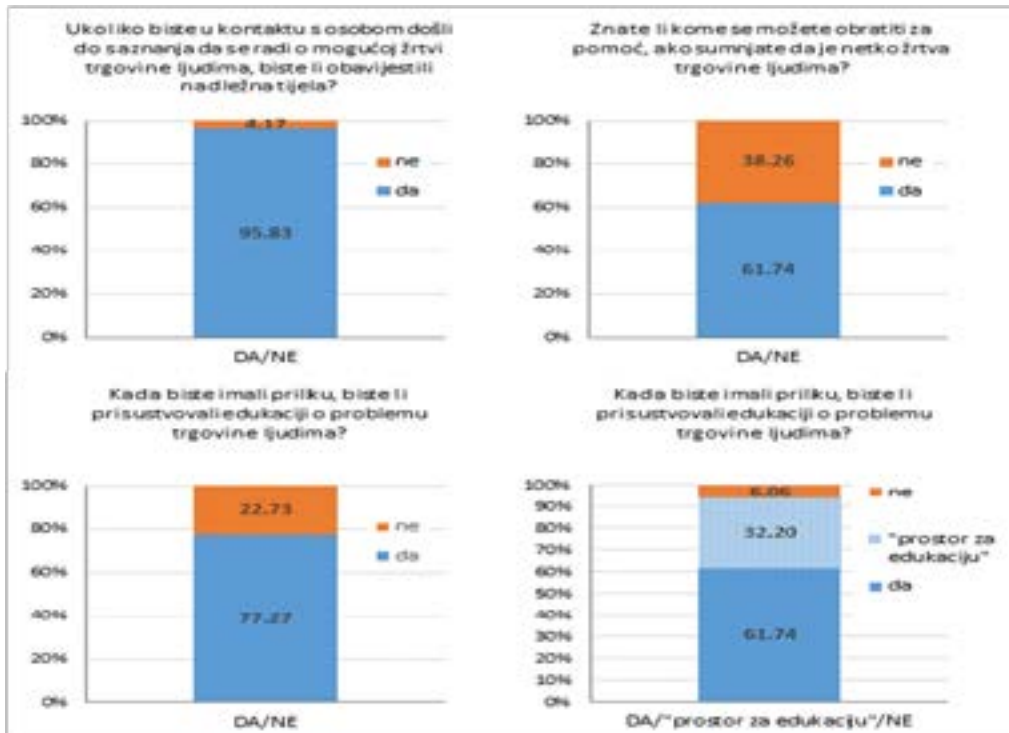
3. REZULTATI I RASPRAVA

Analiza je izvršena na 264 ispitanika od kojih je 72% žena i 28% muškaraca. Što se tiče dobnih skupina, 24,2% ispitanika ima između 18 i 24 godine, 36,0% od 25 do 34 godine, 27,3% od 35 do 44 godine te 12,5% od 45 do 64 godine. Najvećim dijelom ispitanici imaju završenu visoku, višu ili srednju školu dok je tek manji broj istih završio doktorat ili samo osnovnu školu.

3.1. Poznavanje pojmova vezanih za trgovinu ljudima i edukacija

Kod pitanja „Je li vam poznat pojam trgovina ljudima“, 98,9% ispitanika se izjasnilo da im je pojam poznat. Na pitanje jesu li im poznata prava žrtava trgovine ljudima, 84,1% ispitanika odgovorilo je negativno. Manji broj ispitanika, odnosno njih 15,9% odgovorilo je da su upoznati s pravima žrtava, a ono što je zanimljivo je da je 38% tih istih ispitanika prisustvovalo nekom obliku edukacije na tu temu.

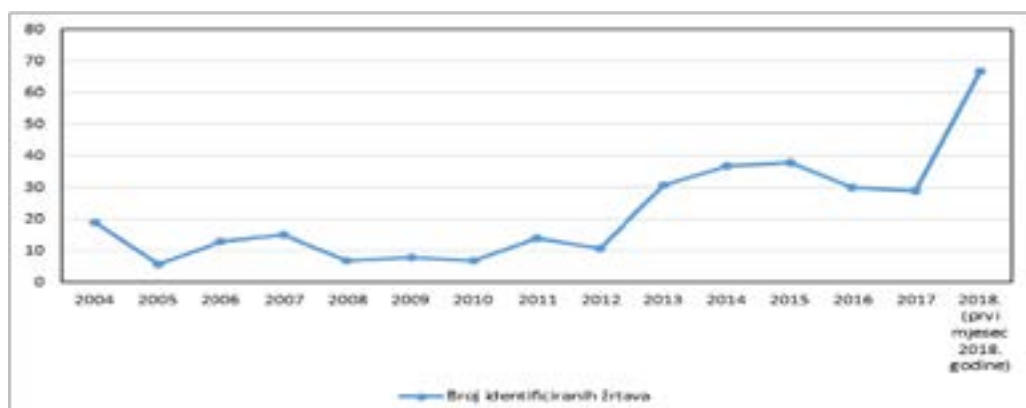
Kroz anketu je postavljeno pitanje „Jeste li ikada prisustvovali nekoj edukaciji na temu borbe protiv trgovine ljudima?“ - 90,5% osoba nije prisustvovalo nikakvom obliku edukacije. Manji dio njih, 9,5% je prisustvovao i to najvećim brojem pri Crvenom križu ili Ministarstvu unutarnjih poslova. Na pitanje bi li obavijestili nadležna tijela ukoliko bi u kontaktu s osobom došli do saznanja da je riječ o žrtvi trgovine ljudima, 95,8% ispitanika se izjasnilo s „Da“, odnosno, da bi obavijestilo nadležna tijela. Ono što zabrinjava je da čak 35,6% tih ispitanika ne zna kome bi se obratilo, a još više zabrinjava činjenica da 61% istih ispitanika ima viši ili visoki stupanj obrazovanja. To bi značilo da ti ispitanici unutar svojih 15 do 17 godina osnovnog, srednjeg i fakultetskog obrazovanja nisu dobili potpuni uvid u problem trgovine ljudima. Taj rezultat dovodi do zaključka da preventivno djelovanje institucija zaduženih za edukaciju građana očito nije odrađeno u potpunosti ili da nije adekvatno provedena preventivna metoda. Pozitivno je to da bi čak 84% ispitanika koji su odgovorili da ne znaju kome se obratiti, prisustvovalo edukaciji kada bi za to imali priliku. Na Grafikonu 1. u zadnjem stupcu je vidljivo koliko ima „prostora za edukaciju“. Dakle, da je edukacija provedena i da su ispitanici koji su se izjasnili da ne znaju kome se obratiti u slučaju saznanja da je netko žrtva trgovine ljudima, a isto tako bi bili spremni pristupiti edukaciji na tu temu, danas bi imali samo na ovom uzorku 32,2% ili u brojkama 85 ispitanika više, koji bi potencijalno pomogli u prevenciji i borbi protiv trgovine ljudima.

Grafikon 1. Prikaz „prostora za edukaciju“
Izvor: Izrada autora

3.2. Zastupljenost trgovine ljudima u Republici Hrvatskoj i rizične skupine

Ispitanici smatraju da trgovina ljudima nije vrlo zastupljen problem u RH, odnosno njih 35,2% se izjasnilo da je trgovina ljudima malo zastupljen problem, dok se njih ukupno 61% izjasnilo da je djelomično ili zastupljen problem u RH. U pravilu, ispitanici su mišljenja da ekonomska situacija pridonosi trgovini ljudima, odnosno da su ekonomska situacija i trgovina ljudima u korelaciji jedna s drugom. Ispitanici također smatraju da je trgovinaljudima radi prostitucije najzastupljeniji oblik trgovine ljudima u RH. Prema podacima koje je izdalo Ministarstvo unutarnjih poslova i Ured za kontrolu i borbu protiv trgovine ljudima pri Sjedinjenim Američkim Državama, trgovina ljudima je od 2013. godine u porastu, kako radi seksualnog iskorištavanja tako i radi prisilnog rada.

Grafikon 2. Broj identificiranih žrtava trgovine ljudima u RH 2004. – 2018.

Izvor: rad autora prema podacima Ministarstva unutarnjih poslova i Ureda za kontrolu i borbu protiv trgovine ljudima pri Sjedinjenim Američkim Državama

Kao što se vidi na Grafikonu 2., prvi veći porast identificiranih žrtava bio je 2013. godine, u narednim godinama kretao se između 30 i 40 identificiranih žrtava godišnje. Najvećim dijelom su to bile osobe s područja RH. (Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske, n. d) Ponovni nagli rast uslijedio je 2018. godine kada je samo u prvom mjesecu identificirano 66 žrtava trgovine ljudima radi prisilnog rada. Njih 59 su bili državljani Tajvana, 6 Republike Hrvatske te 1 državljanin Bosne i Hercegovine (Department of State, 2018).

Na pitanje vezano uz najrizičnije skupine ljudi, u smislu potencijalnih žrtava trgovine ljudima, prevladava mišljenje da su to žene (47%), a zatim ih slijede djeca (29,5%) te osobe mlađe životne dobi odnosno adolescenti (23,1%). Ovaj podatak, odnosno percepcija građana je dijelom točna, a ono što zabrinjava je da javnost ne primjećuje porast žrtava trgovine ljudima muškog spola i tek je 0,4%

ispitanih odnosno jedna osoba rekla da su i muškarci jedna od rizičnih skupina. Prema statistici Europol, muškarci su najvećim djelom iskorištavani u svrhu prisilnog rada i to između dvadesete i pedesete godine života. Osobe koje su žrtve trgovine ljudima u svrhu prisilnog rada na području Europe najvećim su dijelom iskorištavane u područjima poljoprivrede, ribarstva i građevinarstva. Najveći broj žrtava, unutar članica EU-a su državljani: Bugarske, Republike Češke, Estonije, Poljske, Rumunjske i Slovačke (Europol, 2016).

Grafikon 3. Broj žrtava prema obliku trgovine ljudima i spolu u RH 2014. – 2018.

Izvor: rad autora prema podacima Ureda za kontrolu i borbu protiv trgovine ljudima pri Sjedinjenim Američkim Državama

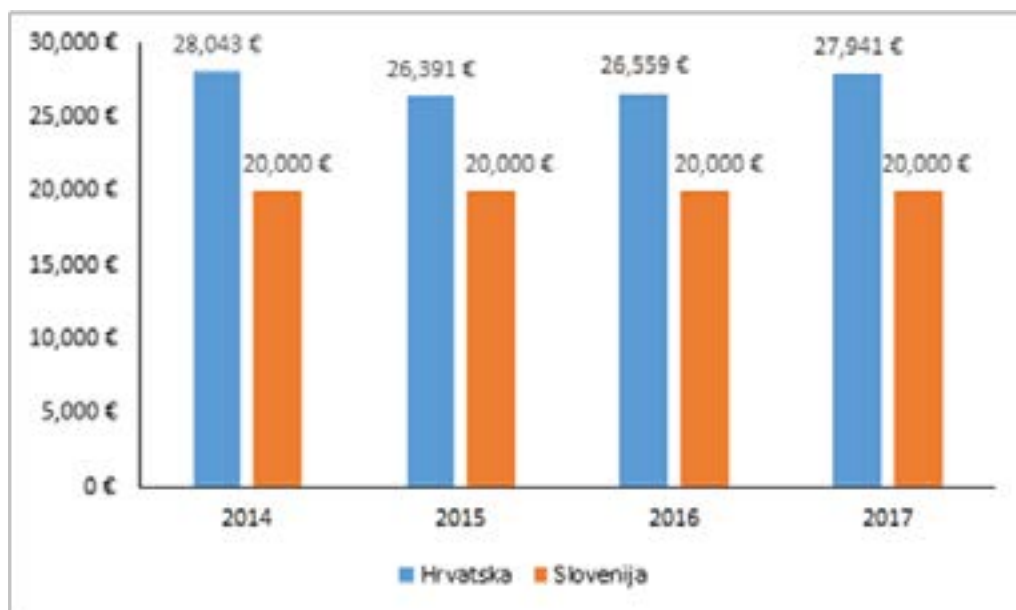
3.3. Javne kampanje i obrazovni sustav po pitanju trgovine ljudima

Na grupu pitanja koja se bave temom javnih kampanja i zastupljenosti ove teme u obrazovnom sustavu u RH, odgovori su najvećim dijelom bili negativno usmjereni. Tako na postavljeno pitanje „Jeste li primijetili neku javnu kampanju o borbi protiv trgovine ljudima u prethodne dvije godine?“, 70,1% ispitanika je odgovorilo s „Ne“, odnosno nije primijetilo nikakvu javnu kampanju na ovu temu u zadnje dvije godine. Pitanje na kojem su dobiveni slični rezultati je glasilo: „Prema Vašem mišljenju, u kojoj se mjeri na problem trgovine ljudima ukazivalo u medijskom prostoru zadnje dvije godine (TV, Internet, tiskani mediji) u Republici Hrvatskoj?“ 73,1% ispitanika je odgovorilo da se ukazivalo vrlo malo ili nije uopće. Zabrinjavajuće brojke donose odgovori na pitanje „Prema Vašem mišljenju, koliko se o trgovini ljudima govori kroz obrazovni sustav (Osnovna škola, Srednja škola)?“ gdje je 49,9% ispitanika reklo da se kroz obvezni obrazovni sustav uopće ne govori o trgovini ljudima, a 42,8% ispitanika je odgovorilo da se vrlo malo spominje ova problematika.

Autor kroz svoje istraživanje nije naišao na plan ili priručnik za djelatnike u prosvjeti kojim bi se educirali o metodama prenošenja znanja djeci/učenicima kroz obrazovni sustav na temu trgovine ljudima, a sve s ciljem sprječavanja pojave kaznenog djela. Opći dojam ispitanika je da ovlaštene institucije ne rade ili rade jako malo na sprječavanju i borbi protiv trgovine ljudima. U ovom trenutku autor ne može utvrditi je li riječ o manjku informiranja i predstavljanja rezultata u medijima ili se na prevenciji i borbi protiv trgovine ljudima stvarno ne radi dovoljno.

3.4. Financiranje u svrhu prevencije trgovine ljudima

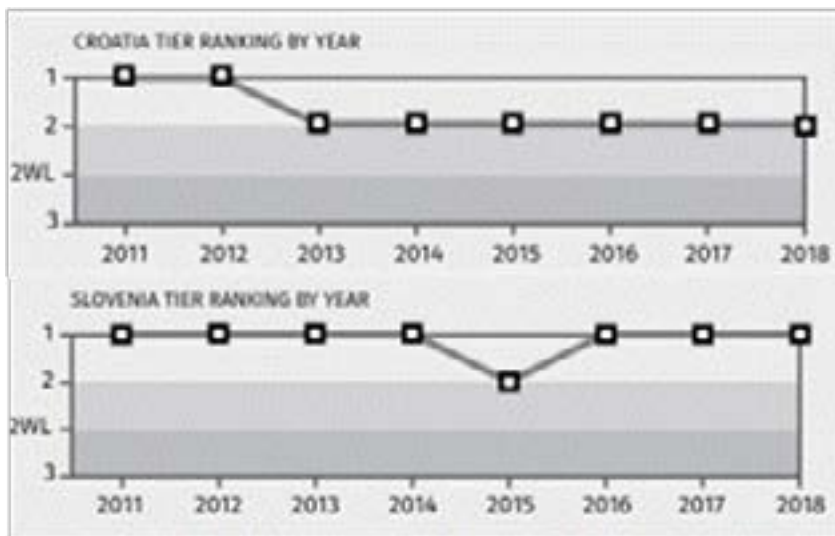
Republika Hrvatska izdaje veća novčana sredstva u svrhu prevencije trgovine ljudima od nekih susjednih zemalja, ali ostavlja se dojam slabe ili nikakve efektivnosti tih napora.

Grafikon 4. Prikaz novčanih ulaganja u prevenciju trgovine ljudima 2014. – 2017., Hrvatska - Slovenija

Izvor: rad autora prema podacima Ureda za kontrolu i borbu protiv trgovine ljudima pri Sjedinjenim Američkim Državama

Iz gornjeg Grafikona 4. je vidljivo da RH, u usporedbi s Republikom Slovenijom ulaže više novčanih sredstava na godišnjoj razini u prevenciju. Iz podataka State Departmenta³ vidljivo je da se u prevenciju ulažu novčana sredstva, ali ne direktno u pojedine planove i tijela. Nevladine organizacije u RH se financiraju da bi primjerice vršili obuku i edukaciju, dok u Republici Sloveniji to nije slučaj,; oni koriste nevladine organizacije kao sredstvo pružanja pomoći žrtvama trgovine ljudima, dok edukacije provode samostalno i planski te po sektorima (socijalni radnici, policijski službenici i zdravstveni djelatnici). Ovakvim modelom se organizacije i institucije mogu fokusirati samo na svoje konkretno određene zadatke, što dovodi do bolje efikasnosti. Još jedna razlika je što RH ulaže u senzibilizaciju javnosti putem radio i TV kanala dok je danas puno jeftiniji i efikasniji online oblik kampanja. Sve ovo dovodi do činjenice da je RH od 2012. godine rangirana u drugu skupinu „Tier 2“⁴ zemalja po naporima u borbi protiv trgovine ljudima dok Republika Slovenija trenutno spada u prvu skupinu „Tier 1“⁵ zemalja po ulaganju u borbu protiv trgovine ljudima (Department of State, 2015, 2016, 2017, 2018).

Grafikon 5. Prikaz rangiranja Hrvatske i Slovenije prema naporima u borbi protiv trgovine ljudima
Izvor: Ured za kontrolu i borbu protiv trgovine ljudima pri Sjedinjenim Američkim Državama, Trafficking in persons report, 2018

³ State Department - ministarstvo vanjskih poslova u SAD zaduženo za međunarodne odnose Sjedinjenih

⁴ Tier 2- Zemlje koje nisu ispunile minimume po Aktu o zaštiti žrtava trgovine ljudima SAD-a, ali se iznimno trude doseći taj standard.

⁵ Tier 1 – Zemlje čije su vlade u potpunosti ispunile bar minimalne standarde Akta o zaštiti žrtava trgovine ljudima SAD-a

3.5. Sudska praksa u Republici Hrvatskoj

Prema podacima koje je dao Ured za kontrolu i borbu protiv trgovine ljudima pri Sjedinjenim Američkim Državama, u RH u 2017. godini pokrenute su istrage 9 slučajeva trgovine ljudima. U sklopu tih 9 slučajeva bilo je 17 osumnjičenih osoba, a protiv njih 12 su podignute optužnice. Sudovi RH su osudili ukupno 4 osobe za trgovinu ljudima s prosječno izrečenim kaznama u rasponu od 2 godine i 8 mjeseci te 4 godine i 6 mjeseci. Prvotno su Županijski sudovi izrekli kazne po Članku 106. (trgovanje ljudima), ali Vrhovni sud je kasnije odlučio da su počinjena djela ipak za kaznu po Člancima 162. (podvođenje djeteta) i 168. (seksualno iskorištavanje djeteta mlađeg od 15 godina). Dvojici od troje optuženih izrečena manja kazna od one propisane zakonom (tri godine za trgovanje djecom), odnosno izrečene kazne su bile: rad za opće dobro, dvije godine zatvora, tri godine i deset mjeseci zatvora.

Uveden je i novi elektronski način dijeljenja podataka unutar državnih struktura kad se radi o slučajevima trgovine ljudima. Što se tiče suradnje, ona je postojeća s agencijama: EUROPOL, INTERPOL i Centrom za provođenje zakona jugoistočne Europe (SELEC), ali priroda suradnje nije specificirana. RH nije prijavila niti jedan slučaj istrage, optužbe ili kazne vladinih dužnosnika kada je u pitanju trgovina ljudima (Department of State, 2018).

3.6. Utjecaj migrantske krize na trgovinu ljudima i percepcija stanovništva

Na pitanje „Prema Vašem mišljenju, koliki je utjecaj migrantska kriza imala na trgovinu ljudima u Republici Hrvatskoj?“, ispitanici su većim dijelom odgovorili da je imala djelomičan utjecaj (33%) ili značajan utjecaj (31,4%). U RH nije vidljiv značajan rast identificiranih žrtava trgovine ljudima uzrokovane od početka migrantske krize. Nepoznate su brojke neidentificiranih žrtava, kao i onih prokrijumčarenih preko teritorija RH do zemalja odredišta. Prema izvješćima internacionalne organizacije za migracije, veliki broj migranata koji žele doći u Europu biva iskorištavano od strane njihovih krijumčara. Izvješća navode kako mnoge žene moraju napraviti dogovor da će, na primjer, u Italiji pružati seksualne usluge u zamjenu za prijevoz brodom preko Mediterana, što je i potvrđeno naglim rastom broja žena u tim brodovima za više od 50% 2014. godine u odnosu na godinu prije (International Organization For Migration, 2014). Te osobe ženskog spola, bile mlađe ili starije životne dobi, kada stupe na talijanski teritorij bivaju prisiljene raznim načinima na prostituciju, i tada postaju žrtve trgovine ljudima. Posebno rizičnu skupinu čine i djeca koja nerijetko bivaju odvojena od roditelja na svojim rutama..

Europol je obavijestio države članice da je primijećen nestanak djece migranata koji su stupili na područje EU-a, te taj broj procjenjuju na 10.000 djece (European Parliament, 2016). Točne podatke o utjecaju migrantske krize na trgovinu ljudima u RH nemamo, ali sa sigurnošću se može reći da je imala utjecaj na trgovinu ljudima u Europi, ali i globalno. Kako je preko „balkanske rute“ prešlo više stotina tisuća migranata, a dio te rute je upravo bila i RH, ne može se ignorirati da postoji realna mogućnost da su upravo neki od tih migranata završili, bilo u Hrvatskoj ili u drugima članicama EU kao žrtve trgovine ljudima.

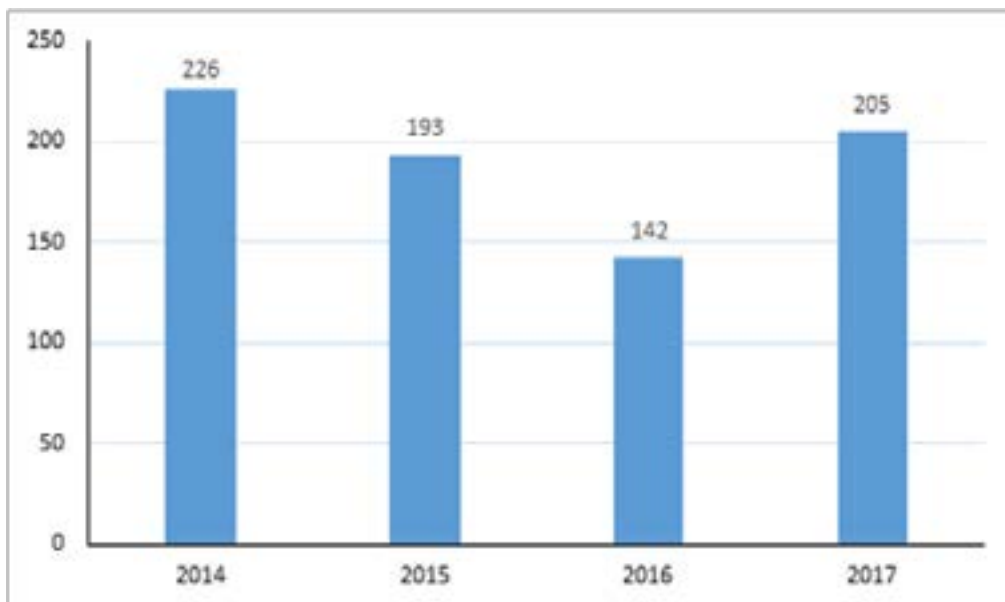
3.7. Sigurnosni aspekti migrantske krize

Većina ispitanika smatra da migrantska kriza nije (31,4%), ili da je u manjoj mjeri (34,8%) utjecala na broj kaznenih djela na teritoriju RH, isto tako njih 56,4% smatra da migrantska kriza nije utjecala na sigurnost državnih granica RH. Unatoč mišljenju javnosti odnosno većeg broja ispitanika, prema statističkim podacima ipak je vidljivo da se broj kaznenih djela povećao barem u okviru kaznenog zakona: (Kazneni zakon NN 125/11, 144/12, 56/15, 61/15, 101/17) Članak 326. Protuzakonito ulaženje, kretanje i boravak u Republici Hrvatskoj, drugoj državi članici Europske unije ili potpisnici Šengenskog sporazuma Frontex u svom izvješću iz 2017. godine piše da je broj ilegalnih prelazaka granica RH u 2015. godini bio nešto preko 500.000 ljudi dok se taj broj u 2016. godini smanjio na oko 100.000 ilegalnih prelazaka granica. Kako stoji u izvješću Frontexa, najveći utjecaj na taj broj je imalo postavljanje fizičkih prepreka na granicu s Republikom Srbijom (Frontex, 2017). Frontex isto tako, u izvješću iz 2018. godine, piše kako je broj ilegalnih prelazaka granica na „balkanskoj ruti“ pao na brojku od 12.178 u 2017. godini (Frontex, 2018). Ako ove brojke usporedimo s brojkama iz 2013. i 2014. godine, može se vidjeti značajan rast ilegalnih prelazaka državne granice u RH. Tako je u 2013. godini zabilježen broj od 4.734 ilegalna prelaska, a 2014. godine je taj broj iznosio 3.914 (Božić, 2015).

Prema svim ovim podacima i rezultatima može se zaključiti da ispitanici ne smatraju krijumčarenje teškim kaznenim djelom ili da nisu dovoljno upoznati s tom problematikom. Još bi valjalo navesti da se 4,5% ispitanika izjasnilo da poznaje osobu koja je sudjelovala u ilegalnom prijevozu migranata. Autoru nije poznato jesu li te osobe prijavljene nadležnim tijelima. Također je zanimljivo da ispitanici u pravilu ne misle da RH ima loše uspostavljenu kontrolu granica, ali isto tako se tek njih 7,6% izjasnilo kako smatra da RH ima dobro uspostavljenu kontrolu granica.

3.7.1. Utjecaj migrantske krize na terorizam

Unatoč tome što se 77,7% ispitanika izrazilo da migrantska kriza nije utjecala na njihov osjećaj sigurnosti, odnosno da se ne osjećaju ništa manje ili više sigurno danas u odnosu na period prije migrantske krize, većina od 57,2% ispitanika smatra da je migrantska kriza utjecala na porast terorističkih aktivnosti na području EU-a. Prema izvješću Europol-a iz 2018. godine o terorizmu i trendovima vezanim za isti, vidimo da je broj takozvanih „džihadističkih“ napada porastao, te su ti napadi sve manje sofisticirani i pripremani. Važno je naznačiti da je najveći dio terorista upravo iz populacije domaćeg stanovništva s državljanstvima tih zemalja, većina nikad nije išla van svoje zemlje na „radikalizaciju“ već su radikalizirani u svojoj državi. Broj osoba koje su otišle u ratna područja Iraka i Sirije od 2015. godine je u padu. Važno je i naznačiti da je većina počinitelja poznata policiji, ali ne zbog terorističkih napada, već drugih oblika kriminalnih ponašanja. U svrhu njihove radikalizacije se najčešće koriste društvene mreže i drugi online oblici kontaktiranja, te su uz pomoć površnog znanja o islamu uz vjerske tekstove pokušava radikalizirati osobe (Europol, 2018).

Grafikon 6. Prikaz ukupnih terorističkih aktivnosti (neuspješnih, prekinutih i izvedenih) na području EU-a

Izvor: rad autora prema podacima Europol-a, European Union, Terrorism situation and trend report, 2018

Na Grafikonu 6. koji pokazuje ukupan broj terorističkih aktivnosti na području EU-a, vidljivo je da su te brojke od 2014. godine bile u padu ali, nažalost, 2017. godine taj broj je ponovo počeo rasti. Podaci Europolu pokazuju značajan rast u vjerski motiviranim, odnosno, džihadističkim napadima. Pa tako, na primjer, ukupan broj džihadističkih napada u 2017. godini iznosi 16% od ukupnih terorističkih aktivnosti, odnosno 33 neuspješna, prekinuta ili izvedena napada, dok je taj broj u 2016. godini iznosio samo 16. Iako te brojke (kada govorimo o džihadističkim napadima) ne izgledaju toliko zabrinjavajuće, potrebno je naglasiti kako su u 2017. godini 68 poginulih i 844 ozlijeđenih žrtava terorističkih napada velikom većinom upravo žrtve džihadističkih napada.

Upravo zato zabrinjava njihov rast koji se udvostručio 2017. godine naspram 2016. Razlika današnjih terorističkih napada i onih od prije deset godina je u tome što su tada takvi napadi proizlazili iz nastojanja da se sruši vlada ili politika neke države, a danas proizlaze kao rezultat religijskog ekstremizma. Autor bi volio još navesti kako za RH nema javno dostupnih podataka o terorizmu. Iz toga se može zaključiti kako RH spada u skupinu sigurnih zemalja po tom pitanju, ali svi naponi na prevenciji takvog oblika zločina se trebaju nastaviti i s vremenom prilagođavati.

3.7.2. Stajalište građana i pristup RH prema migrantskoj krizi

Većina ispitanika je izrazila negativno stajalište na pitanje „Koliko ste zadovoljni načinom na koji je Republika Hrvatska pristupila migrantskoj krizi?“, odnosno, njih 23,9% se izjasnilo da su nezadovoljni, a isti broj ispitanika je odgovorio i da su djelomično nezadovoljni, dok je samo 14,4% ispitanika zadovoljno ili djelomično zadovoljno odnosom RH prema migrantskoj krizi.

Grafikon 7. Prikaz odgovora ispitanika na pitanje „Prema Vašem mišljenju, kakve bi mjere Republika Hrvatska trebala poduzeti kada govorimo o kontroli i sigurnosti granica tijekom migrantskog vala?“

Kada je ispitanicima postavljeno pitanje koje bi oni mjere poduzeli po pitanju sigurnosti i kontrole granica tijekom migrantskog vala, 45,5% ispitanika se izjasnilo da bi propustili migrante uz registraciju, ista ta skupina je u pravilu i mišljenja da migrantska kriza nije utjecala na sigurnost granica (njih 71,4%). Za transportiranje migranata izravno do sljedeće granice na ruti je bilo 25,8% ispitanika. Među rezultatima je i 10,6% onih koji bi bili spremni potpuno zatvoriti granice te podignuti žičanu ogradu. Zanimljivo je da je 71,8% ispitanika koji bi bili spremni zatvoriti granice ili prevoziti migrante izravno do sljedeće države na ruti, mišljenja da je migrantska kriza utjecala na sigurnost državnih granica, te je samo 17,8% ispitanika od tih 71,8% označilo kako su zadovoljni ili djelomično zadovoljni pristupom RH prema migrantskoj krizi.

Na pitanje „Prema Vašem mišljenju, kada bi vojska trebala čuvati državne granice? (Kada govorimo o migrantskoj krizi)“ 43,6% posto ispitanih misli da vojska treba služiti isključivo kao pomoć policijskim službenicima u čuvanju granica, njih 21,6% smatra da bi vojska trebala osiguravati granice samo kod velikih priljeva migranata. Začuđujuće je velik broj ispitanika (21,2%) koji su mišljenja da bi vojska uvijek trebala čuvati državne granice bez obzira na situaciju. Treba naglasiti kako je 2016. godine na snagu stupio novi Zakon o nadzoru državne granice odnosno dopuna starog zakona gdje je uvedena jedna bitna promjena. U Zakonu o nadzoru državne granice u članku 5. iza stavka 2. dodaju se novi stavci 3. i 4. koji glase:

„(3) Iznimno, kada Ministarstvo ili predsjednik Vlade Republike Hrvatske to ocijene potrebnim zbog sigurnosnih i/ili humanitarnih razloga, Oružane snage Republike Hrvatske mogu pružiti potporu u zaštiti državne granice na način propisan zakonom kojim se uređuje obrana Republike Hrvatske.

(4) U slučaju iz stavka 3. ovoga članka pripadnici Oružanih snaga Republike Hrvatske postupaju po uputama policije.“ (Zakon o dopuni Zakona o nadzoru državne granice NN 83/13).

Za kraj važno je naglasiti da ipak većina ispitanika (51,1%) misli da bi dio obrazovanih migranata mogao manje ili više pridonijeti ekonomskom i znanstvenom razvoju RH.

4. ZAKLJUČAK I PREPORUKE

Važno je reći da Republika Hrvatska ulaže napore u borbi protiv trgovine ljudima, ali autor je mišljenja da se borba ne provodi planski i sistematski. Prema rezultatima ispitivanja te prema izvješćima koje Republika Hrvatska šalje State Department-u Sjedinjenih Američkih Država, može se doći do zaključka da je od osobite važnosti što prije napraviti novi nacionalni plan za suzbijanje trgovine ljudima i implementirati isti jer je zadnji vrijedio do 2015. godine.

Vrlo važno je pronaći sredstva za financiranje kampanja za prevenciju i za SOS liniju koja trenutno radi samo od 10:00 do 18:00 sati. Izvjesno je i da je potrebna bolja i direktnija raspodjela novca u kampanjama za prevenciju. Autor je mišljenja i kako se prevencija treba više usmjeriti na djecu osnovnih i srednjih škola, za primjer se mogu uzeti redovne edukacije djece o sigurnosti u prometu ali i o opasnosti od mina i eksplozivnih naprava koje provode policijski službenici. Posebno je važno da edukacije provode posebno obučeni policijski službenici jer radi svog autoriteta i poštovanja kod djece tako mladog uzrasta mogu sigurno puno više ostaviti traga odnosno znanja u ovom području nego neki drugi državni službenici. Vrlo je važno za napredak uzeti za primjer suradnju Republike Slovenije i Republike Srbije te otvoriti suradnju sa zemljama u susjedstvu po pitanju prevencije i zaštite granica. Dobri primjeri mogu se naći i u Crnoj Gori koja ima priručnik za prosvjetne radnike o metodama prenošenja znanja o problemu trgovine ljudima. Isto tako bi bilo dobro uzeti za primjer Republiku Sloveniju koja ima priručnik o prevenciji trgovine ljudima u svrhu prisilnog rada, kao i okrenuti se primjerima kampanja u online odnosno web formi koja je, u usporedbi s reklamama na televizijskim programima i radijskim stanicama, puno bliža današnjoj mladeži. Iako je RH dala potporu Crvenom Križu u edukaciji ljudi o problemima trgovine ljudima, jedini javni podatak koji je autor uspio dobiti je da Crveni Križ grada Splita provodi edukaciju na tu temu četvrtim razredima srednjih škola prije odlaska na ekskurziju/maturalno putovanje. Svi ostali oblici edukacije odnosno treninga se provode isključivo za djelatnike i volontere Crvenog Križa ili školske profesore.

Zadnja stavka koju je vrlo važno naznačiti je potreba ousklađivanju sudske prakse po pitanju izrečenih pravomoćnih presuda kako bi se preventivno djelovalo na potencijalne počinioce ovog kaznenog djela. Što se tiče migrantske krize, autor je mišljenja da RH ide u dobrom smjeru kada govorimo o ilegalnim prelascima državne granice, mišljenja je da se i dalje treba nastaviti usklađivati zakone s izazovima ovog doba. Potrebno je nastaviti i daljnje usavršavanje policijskih djelatnika i nabavljanje opreme za kontrolu „divljih“ granica s obzirom da je to jedini način da se u potpunosti uspostavi kontrola inače jako velike i nepregledne granice sa susjednim zemljama.

5. POPIS LITERATURE

Knjige, stručni radovi i članci

1. Božić, V. (2015). Krijumčarenje ljudi i trgovanje ljudima u hrvatskom kaznenom zakonodavstvu i sudskoj praksi (analiza stanja de lege lata uz prijedloge de lege ferenda). Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb. (PDF) Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/file/227403>
2. Cimerman, B., Gluić, S., Marinović, L. (2004/2005). Suzbijanje trgovanja ljudima. Zagreb.
3. Korajlić, N. (2012). Istraživanje krivičnih djela. Sarajevo. Zakoni:
4. Kazneni zakon, NN 125/11(NN 101/17). Preuzeto 20.08.2018. s <http://www.propisi.hr/print.php?id=11365>
5. Zakon o dopuni Zakona o nadzoru državne granice NN 83/13. Preuzeto 22.08.2018. s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_06_61_1188.html
6. Zakon o potvrđivanju Konvencije Vijeća Europe o suzbijanju trgovanja ljudima NN 7/2007. Preuzeto 18.08.2018. s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/full/2007_07_7_86.html
7. Zakon o potvrđivanju Konvencije Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnoga organiziranog kriminaliteta, Protokola za sprječavanje, suzbijanje i kažnjavanje krijumčarenja ljudi, posebice žena i djece NN 14/2002. Preuzeto 18.08.2018. s https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2002_11_14_162.html

Dokumenti i izvješća:

1. Department of State, United States of America - Trafficking in persons report, 2018. (PDF) Preuzeto 17.08.2018. s <https://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/>
2. Department of State, United States of America - Trafficking in persons report, 2017. (PDF) Preuzeto 17.08.2018. s <https://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/>
3. Department of State, United States of America - Trafficking in persons report, 2016. (PDF) Preuzeto 18.08.2018. s <https://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/>
4. Department of State, United States of America - Trafficking in persons report, 2015. (PDF) Preuzeto 18.08.2018. s <https://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/>
5. Department of State, United States of America - Trafficking in persons report, 2014. (PDF) Preuzeto 18.08.2018. s <https://www.state.gov/j/tip/rls/tiprpt/>
6. Europol, European Union - Terrorism situation and trend report, 2018. (PDF) Preuzeto s <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-terrorism-situation-and-trend-report>
7. Europol - Situation Report Trafficking in human beings in the EU, 2016. (PDF) Preuzeto 17.08.2018. s

https://ec.europa.eu/antitrafficking/sites/antitrafficking/files/situational_report_trafficking_in_human_beings-europol.pdf

8. Frontex – Risk Analysis for 2017. (PDF) Preuzeto s https://frontex.europa.eu/assets/Publications/Risk_Analysis/Annual_Risk_Analysis_2017.pdf
9. IOM – INTERNATIONAL ORGANIZATION FOR MIGRATION - More Women Making Dangerous Mediterranean Crossing - Many Victims of Abuse, 2014. Preuzeto s <https://www.iom.int/news/more-women-making-dangerous-mediterranean-crossing-many-victims-abuse>
10. Ministarstvo unutarnjih poslova Republike Hrvatske – nacionalni program: Suzbijanje trgovanja ljudima. n.d. (PDF) Preuzeto s <https://www.mup.hr/public/documents/Nacionalni%20programi/Nacionalni%20program%20-%20Suzbijanje%20trgovanja%20ljudima.pdf>
11. Vlada Republike Hrvatske, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina -izvješće o provedbi nacionalnog plana za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje od 2012. do 2015. godine za 2015. godinu. (PDF) Preuzeto s <https://ljudska.prava.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti//Izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20provedbi%20Nacionalnog%20plana%20za%20suzbijanje%20trgovanja%20ljudima%20za%20razdoblje%20od%202012.%20do%202015.%20godine%20za%202015.%20godinu.pdf>
12. Vlada Republike Hrvatske, Ured za ljudska prava i prava nacionalnih manjina - nacionalni plan za suzbijanje trgovanja ljudima za razdoblje od 2012. do 2015. godine. (PDF) Preuzeto s https://www.mup.hr/UserDocsImages/nacionalni_programi/trgovanje_ljudima/2012/NACIONALNI%20PLAN%20FINALNO.pdf

Internet:

13. European Parliament. 2016. (Video) <http://web.ep.streamovations.be/index.php/event/stream/160421-1500-committee-libe>
14. International Labour Organization, Eurostat. 2016. <http://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/world/20161014STO47261/human-trafficking-more-than-20-million-victims-worldwide> 18.08.2018.
15. <https://www.europol.europa.eu/activities-services> 18.08.2018.
16. <https://frontex.europa.eu/publications/?category=riskanalysis> 22.08.2018.
17. <https://www.hck.hr/> 18.08.2018.
18. <https://narodne-novine.nn.hr> 25.08.2018.
19. <https://www.state.gov/j/tip/index.htm> 18.08.2018.

SUMMARY

Human trafficking and organized crime are global problems that, with the recent migrant crisis, have become even more pronounced. These problems affect almost all countries in the world, and especially those in political or economic transition. Republic of Croatia (CRO) is not an exception since, for some years now, it is considered to be a transit country when it comes to human trafficking and especially those of women from eastern Europe. Data collected in the Republic of Croatia since 2002 show that Croatia is not just a transit country anymore, but also a country of origin, as well. According to the Ministry of the interior of Croatia, 35 out of 38 identified victims of human trafficking in 2014 are citizens of Croatia.

If we consider the rise of human trafficking and recent migrant crisis, it is not surprising that there are new security problems, especially in countries situated on migrant route. Because of the uncontrolled border crossings, there are rises in crimes such as an illegal border crossing and migrant smuggling, and the local population takes part in those crimes. The specific security problem and threat is the risk of terrorism and drug smuggling, human organ trafficking, trafficking of women and children for illegal prostitution or trafficking of men for forced labor.

It is very important, when we talk about criminal phenomena discussed in this article, to emphasize the position and the importance of prevention. Prevention is one of the core tasks of criminalistics and it is a very important part in combat against human trafficking. In this article, attention is given also to the justice system and court practice related to human trafficking in Croatia - punishing offenders with sentences that commensurate with the severity of the crime is one method of prevention of crimes. We also deal with the problems of migrant crisis, especially its effect on human trafficking and readiness of Croats to accept part of migrants in Croatia. The opinion of citizens about border control and the role of army in protection of all border crossings is also evaluated. The article is based on a survey conducted for the purpose of determination of knowledge and perception of citizens about human trafficking and migrant crisis. In the same time it studies the role of institutions and organizations in education of citizens, and if, with implementation of educational programs and by spreading awareness of citizen about those problems, we can all contribute in the fight against human trafficking and organised crime.

Key words : *human trafficking, migrant crisis, organised crime, safety, perception, Republic of Croatia.*